

государственный педагогический институт им. Г.С. Сковороды. – Х., 1991.-18с.

3. Роменец В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ століття: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2003. – 992 с.
4. Фопель К. Эффективный воркшоп. Динамическое обучение: Пер. с нем. – М.: Генезис, 2003. – 368 с.

К.Г.Вишневская

ІМІТАЦІЙНО-РОЛЬОВЕ НАВЧАННЯ ЯК ПРОЦЕС ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В данной статье поданы разные подходы к понятию имитационное обучение, деловые и ролевые игры. Автор дает и практическую часть которую можно использовать на занятиях.

The article deals the problems of imitative culture? It shows factors which influence on the level of skill.

Останнім часом увага не тільки теоретиків, але й педагогів-практиків приваблює імітаційно-рольове навчання в різноманітних типах освітніх установ, це обумовлено складним процесом перебудови економічних відносин, потребою використання сучасних технологій у виробництві з метою підвищення його ефективності. Вільне входження суб'єкта в реальне життя в умовах ринкових відносин стало складнішим, а тому сьогодні, тим більше в майбутньому, економічній освіті надається важлива увага. Вимоги до професійної компетентності майбутніх фахівців, їхньої підготовки до самостійного життя, зростають і однією складовою цього є культура спілкування. Формування культури спілкування, на наш погляд можливо при використанні імітаційних методів навчання.

Так, Л.В.Кондрашова, І.Г.Вієвська, Л.О.Савченко під імітаційно-рольовим навчанням розуміють педагогічну діяльність, що дозволяє скрізь систему взаємопов'язаних понять імітацій та гри, принципів і способів активних дій забезпечити процес становлення особистості, самоствердження і саморозвитку учнів.

В психології перша спроба створити теорію гри належить К.Гроссу. Він вказав, що гра є попередження до діяльності. К.Бюлер поставив в центрі теорії гри поняття функціонального задоволення. К.Кофка доповнив цю концепцію, відмітивши, що задоволення від функції приносить не просто діяльність сама по собі, а діяльність, яка протікає у відповідності із бажанням граючого. На протилежній позиції стояв Ф.Бойтендайте, вважаючи, що гра - тренування молодого організму для майбутньої діяльності, прояв надміру життєвої енергії, властивого молодій істоті. У вітчизняній психології найбільш повне дослідження гри проведене Д.Б.Ельконіним, який вбачає в ній, у першу чергу, механізм соціалізації, спосіб соціальної адаптації. І.Гофмана цікавить мимовільне самовираження, яким люди в процесі гри видають себе, звичайно ненавмисне, невербальне і театральне.

У педагогічній літературі гра розглядається як імітація діяльності в штучно створених ситуаціях, моделюючих навчально-виховний процес, забезпечуючи виробітку і закріплення вмінь та навичок школярів [1,11].

Ігрове навчання - це активна пізнавальна діяльність в ігровій формі, в процесі якого студенти під керівництвом вчителя, являючись учасниками імітаційно-рольової ситуації, проявляючи ініціативу, самостійність та змагальність, оволодівають знаннями, вміннями і навичками, виробляють творчий стиль діяльності.

Позитивне відношення до імітаційно-рольової діяльності сприяє становленню самоповаги, пізнання особистих цінностей учнями. Беручи активну участь в цьому виді діяльності, студенти отримують можливість висловити свою думку, відстояти її, визначити самостійно способи виконання імітаційно-ігрових ролей, намітити шляхи досягнення цілей, рішення навчальних проблем.

В психолого-педагогічній літературі розглядається різні підходи до поняття імітація. Деякі вчені спираються на думку, що імітація є метод, інші, що імітація є форма.

Так, О.Набока розглядає імітацію, як способи проведення занять, де навчально-пізнавальна та виховна діяльність спирається на імітацію професійної діяльності,

пізнавальну активність, соціальні процеси. Від традиційних ця група методів відрізняється орієнтованістю на проблему, а також інтенсифікацією логіко-пізнавальної діяльності студентів. Тобто вона розглядає імітаційні методи навчання.

Імітаційні методи навчання поділяються в свою чергу на ігрові та неігрові. Специфіка ігрових методів полягає в їх опорі на ігрову функціональну основу, тобто на ігрові елементи, зв'язки, відношення. Загальна класифікація ігор належить П.Підкасистому, який поділяє ігри на природні (ігри тварин і дітей) і штучні, які поділяються на результативні (імітаційні, спортивні і абстрактні).

Серед ігор багато дослідників виділяють ділові, організаційно-діяльнісні та інноваційні. Останній розподіл найбільш повно розкриває формуючу, розвивальну та виховну функції ігор, що занадто важливо при формування комунікативної культури студентів економічних вузів.

Ю.Ганичев, О.Єльнікова, Т.Хайруліна та інші вважають, що гра це форма навчання. Кожна гра призначена для розвитку творчого мислення, формування практичних умінь та навичок, відпрацювання індивідуального стилю спілкування та поведінки при колективному розв'язанні задач. Усі ігри вони поділяють на три групи: організаційно-діяльнісні, організаційно-миследіяльнісні та інноваційні. Вони розрізняються між собою, як запевняють автори кінцевим продуктом. Організаційно-діяльнісні ігри спрямовані на здобуття нових знань і базуються на новому матеріалі. Організаційно-миследіяльнісні відпрацьовують розумові операції, вчать проектуванню культури комунікацій. Інноваційні ігри розвивають творчі процеси, винахідливість, фантазію, алгоритм винаходу.

За змістом та цільовими установками ігри поділяються на рольові, навчальні, (дидактичні) та імітаційно-моделюючі.

До рольових навчальних ігор можна віднести гру-драматизацію в поєднанні з емоційною рефлексією, гру-змагання, гру з постановкою та дослідженням проблеми, ділову гру.

У науково-педагогічній і методичній літературі існує багато визначень ділових ігор, але єдиного підходу до визначення понять ділової гри дотепер не склалося. У

загальному значенні ділова гра трактується як знайома модель професійної діяльності, контекст якої задається засобами за допомогою моделювання, імітації. Трохи інший підхід до визначення гри у О.В.Козлова, М.Л.Разу. Гру вони розуміють як управлінський процес, тобто процес вироблення й ухвалення рішення для конкретної ситуації в ході гри. І.М.Сироежин пропонує розглядати ділову гру, як модель, що відтворює процеси прийняття рішень і взаємодії учасників системи керування.

У приведених визначеннях називаються специфічні особливості ділової гри, що не вичерпують всіх ознак і характеристик. Основною ознакою ділової гри, є моделювання учасниками професійної діяльності і максимально наближено до реальної професійної діяльності. Так, Е.О.Хруцький визначив суть ділової гри в тім, що це - метод імітації (наслідування, зображення, відображення), прийняття управлінських рішень у різних ситуаціях шляхом гри (програвання) по заданим або вироблюваним самими учасниками гри правилами. О.Л.Лифшиць визначає ділову гру як імітацію господарської або іншої діяльності (підприємства, організації, колективу) у навчальних, виробничих або дослідницьких цілях, виконувану групою осіб на моделі об'єкта. Г.Н.Тітова трактує ділову гру як галузь імітаційного моделювання. Далі додаються наступні ознаки ділових ігор по В.І.Рибальському: існування проблеми або об'єкта керування; наявність системи стимулювання або мотивів, що спонукають учасників гри діяти, „як у житті”. О.О.Вербицький, Е.О.Хруцький, О.Л.Лифшиць, Л.В.Кондрашова затверджують, що ділова гра активізує творчі особливості і дозволяє бачити те, що не укладається в рамки раніше засвоєних знань.

Творче мислення є основою творчого процесу. Воно формується в діяльності. Але далеко не всяка навчальна діяльність стимулює творчість учнів та удосконалення їх творчого мислення. Ми в своїй дослідній роботі опираємося на те, що творча особистість не можлива без сформованої в неї такого особистісного утворення, як комунікативна культура.

І.Я.Лернер виділяє риси, які характеризують процесуальну сторону творчої діяльності:

- внутрішньосистемне та міжсистемне перенесення знань та вмій в нову ситуацію;
- бачення проблеми в традиційній ситуації, структури об'єкту, його нової функції на відміну від традиційного підходу до рішення навчальних задач;
- урахування альтернатив при рішенні проблеми;
- комбінування і перетворення раніше відомих способів діяльності при рішенні нової проблеми;
- на основі відомого, створення принципово нового підходу або способу рішення учбових проблем [2,77].

Підготовка студента до творчої діяльності - важливий момент у змісті роботи сучасної вищої школи і одна із складових формування комунікативної культури засобами імітаційно-рольової гри.

Навчальна робота, якщо вона будується на творчій основі, обов'язково вміщує в себе визначену інформацію для рішення навчальних задач. Опора тільки на інформаційний бік, предметне засвоєння навчального матеріалу явно недостатнє для підготовки майбутніх фахівців до творчої діяльності в умовах ринкової економіки.

Успіх в розвитку і закріпленні творчих здібностей студентів можливий, якщо при організації навчальної роботи їм буде забезпечена свобода вибору завдань та учбових ролей з урахуванням їх можливостей, індивідуальних особливостей, активність та нестандартність дій, ситуація успіху для кожної ділянки учбово-пізнавальної діяльності.

Однак для того, щоб студент став суб'єктом навчально-пізнавальної діяльності, необхідно, щоб навчальна робота надавала найширші можливості для самодіяльності та творчості. Причому, боротьба з рутиною навчального процесу передбачає зміну діяльності, поєднання її різноманітних видів, зміну позицій та ролей, що дозволяє кожному її учаснику досягти мети.

Ми пропонуємо такі ігрові ситуації:

1. Засідання ради директорів.
2. Звернення до правління акціонерного товариства.
3. Проведення загальних зборів підприємства.
4. Складання бюджету на наступний рік.

На заняттях зі студентами, ми використовували рольові та ділові ігри на тему: "Кадрова політика підприємства", „Бесіда керівника банкуз працівниками", „Розподіл доручень на наступний рік", „Два погляди на один факт".

Програвання ролей, пошук виходу із наданої комунікативно-ігрової ситуації, аналіз ходу гри та досягнутих результатів сприяє тому, що студенти усвідомлюють себе, власні дії, переживання, прийоми саморегуляції, нові утворення які виникають в їх пізнавально-комунікативному досвіді.

Імітаційно-ігрове навчання в вищій школі вміщує в себе можливості для рішення навчальних проблем, які не мають однозначного рішення. Неоднозначність навчальних ігрових ситуацій сприяє появі у студентів установи на відпочинок від готових рецептів, стереотипних питань і дій, на самостійність мислення, на пошук оригінальних рішень і способів виходу із імітаційно-ігрових ситуацій, які створюються в навчальному процесі.

Ігрові форми і методи дозволяють створити ситуації, включаючись в які, вони будуть оволодівати мистецтвом швидко та ефективно вирішувати учбово-пізнавальні задачі, оволодівати культурою спілкування, розвивати мислення.

Література

1. Кондрашова Л.В., Виевская М.Г., Савченко Л.А. Имитационно-игровое обучение в высшей школе: Учебное пособие . - Кривой Рог, 2001.-194 с.
2. Вербицкий А.А. Деловая игра как метод активного обучения \ \ Современная высшая школа. - 1982.-№ 3.

О.В. Лисевич

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

В статье рассматривается проблема формирования культуры общения в диалогических учебных ситуациях.

This article reveals the problem of formation of communicative culture in dialogue studying situations.

Розвиток вищої школи неможливий без усвідомлення особливої ролі культури та освіти, особистісно-творчої

самореалізації викладача та студента. Притаманні сучасному суспільству зміни у всіх сферах життя та діяльності людини вимагають перегляду вимог до рівня загальнокультурної та спеціальної підготовки студентів.

У “Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття)” зазначено, що система вищої освіти є однією з основних форм соціалізації особистості, яка повинна забезпечувати “фундаментальну наукову, загальнокультурну, практичну підготовку фахівців, що визначають темпи і рівень науково-технічного та соціального прогресу, сприяють утвердженню гуманістичних ідеалів, норм спілкування, формування інтелектуального потенціалу нації як найвищої цінності суспільства”.

Система вищої освіти, на думку дослідників проблем вищої школи, переживає етап реорганізації, реформування. Вона повинна намагатися закріпити об’єктивний досвід людства, створити умови подальшого розвитку суспільства, культури, науки, передбачити формування у студентів рис особистості майбутнього: перспективні ідеали, перспективні види діяльності, перспективи взаємовідносини.

Таким чином, в умовах динамічних соціальних перетворень реорганізація ВНЗ передбачає орієнтування вищої освіти на світовий рівень, а тому з’являється необхідність у новому осмисленні багатьох проблем, серед яких важливе місце належить проблемі формування кваліфікованих спеціалістів, які б досконало володіли культурою педагогічного спілкування.

На початку XXI століття у науці посилюється увага до методологічних, теоретичних, експериментальних проблем спілкування та ролі діалогу у процесах спілкування та пізнання. Увага до цих проблем спричинена зміною позицій у пізнанні світу, не з традиційних, монологічних, а діалогічно. Незважаючи на певну розробленість проблеми формування культури педагогічного спілкування у вітчизняній та зарубіжній літературі, вона, здебільшого, розглядалась у контексті спілкування вчителя школи з учнями. Формуванню ж педагогічної культури спілкування у вузівській практиці приділено уваги менше.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що ефективність формування культури педагогічного спілкування залежить не стільки від застосування нових засобів чи підходів, скільки від перебудови існуючих. Так, ми пропонуємо, формувати культуру спілкування майбутніх педагогів засобами діалогічних навчальних ситуацій.

Організація викладачем діалогічного спілкування під час навчання робить необхідними створення атмосфери доброзичливості, довіри, відкритості. Навчальний діалог обов'язково відображає погляди та позиції учасників, що дозволяє спів ставляти різні точки зору, визначати власну позицію і розглядати її лише як одну з можливих.

У науці проблемами культури педагогічного спілкування та діалогізацією навчання займалось багато вчених. Питанням культури педагогічного спілкування в контексті загальної проблеми формування педагогічної культури займалися О.В.Барабанщиков, Є.Б.Гармаш, А.І.Ломач, Т.В.Іванова, І.Ф.Ісаєв.

У розробку проблем педагогічного спілкування великий внесок зробив В.А.Кан-Калик, який систематизував інформацію про особливості педагогічного спілкування як творчого процесу, розкрив його психологічний зміст, структуру, стилі, стадії. Автор вперше виділяє дидактичний і комунікативний аспекти педагогічного спілкування.

Проблеми педагогічного спілкування та професійної культури педагога розглядалися у працях К.М.Левітана, М.О.Лазарева, В.С.Грехньова, С.І.Архангельського, О.О.Деркача, І.А.Зязюна, Н.В.Кузьміної, В.Г.Максимова, В.О.Сластьоніна, Г.М.Сагач.

Проблема побудови навчального процесу за принципами діалогічного спілкування є актуальною і розглядається у багатьох роботах таких учених, як О.Абдулліна, А.Алексюк, А.Бойко, О.Дубасенюк, Л.Кондрашова та інші.

Діалог є способом спілкування та розуміння, основи нової освіти. У працях Л.Виготського, С.Рубінштейна діалог – це лінгвістична форма спілкування. Як форма навчання діалог розглядається В.Андрієвською, Г.Баллом, А.Алексюком, В.Біблер, І.Льницька, А.Фурман розглядали розвивальні

можливості творчого діалогу в обґрунтуванні теорії проблемного навчання. Досліджуються дидактичні умови формування діалогічних умінь студентів ВНЗ (Л.Бурман) та питання формування готовності студентів до діалогічного навчання (В.Морозов).

Незважаючи на постійне використання поняття „культура спілкування” в науково-дослідних публікаціях з психології та педагогіки, нам не вдалося знайти точного наукового визначення цього поняття у літературі. У науковій періодиці, як у вітчизняній так і зарубіжній, культура спілкування ідентифікується з культурою комунікації.

Питанням формування культури спілкування присвячено низку публікацій радянських психологів і педагогів, які акцентують моральну, етичну, або виховну функцію спілкування. У сучасних публікаціях українських дослідників, поняття „культура спілкування” асоціюється, в основному, з проблемами виховання культури національної мови, етнічної самосвідомості, етики спілкування мовленнєвого етикета, стилістики ділового мовлення, відродження традицій та культури, тобто обговорення вербального етичного боку спілкування.

У літературі відсутнє також однозначне визначення поняття „діалогічна навчальна ситуація”. Ми розглядаємо діалогічну навчальну ситуацію як сукупність умов, обставин, які склалися під час спілкування викладача і студента. Проаналізувавши поняття „діалогічна навчальна ситуація”, розуміємо такі спеціально організовані взаємини викладача та студентів, які мають на меті формування культури педагогічного спілкування.

Спробуємо розглянути педагогічну ситуацію в контексті навчального процесу – заняття. Вона обов'язкова повинна містити мету, завдання, етапи і зміст, характер взаємодії викладача та студента.

Залежно від етапу заняття ситуація може бути ситуацією ознайомлення з навчальним матеріалом (орієнтація у ньому), тренування (опрацювання загальних способів дії), контролю та оцінки способів дії. За динамікою співробітництва можуть бути визначені ситуації початку роботи, завершення. За характером

вирішення навчальних завдань ситуація розглядається як нейтральна або проблемна [7;336-337].

Організація діалогу на заняттях можлива лише за умови створення проблемної ситуації, яка живить пізнавальну діяльність студентів. Якщо нема проблеми – діалог перетворюється у безпредметну розмову або згасає.

Слід враховувати таку особливість учбового процесу як його ситуативність і непередбачуваність. Будь-яке спілкування завжди відбувається у конкретній ситуації, особливістю якої є її принципова неповторність. Завданням викладача є необхідність усвідомлення наявності визначеного в учбовому процесі (тема, її розробленість та характер, знання специфіки організації різних форм та методів в учбовому процесі та ін.) та невизначеного (різний інтелектуальний рівень аудиторії, настроїв, специфіка інформації).

Формування культури спілкування в учбовому процесі буде полягати саме у формуванні вмінь конструювати діалогічні навчальні ситуації, імпровізувати, виявляти проблему, використовувати альтернативні судження.

Організація діалогічного спілкування має певні об'єктивні труднощі:

- ситуативні, пов'язані з об'єктивною відокремленістю тих, хто спілкується;
- контркомунікативні, пов'язані з егоцентризмом, браком мотивів;
- тезаурусні, пов'язані з різним рівнем інтелектуального й комунікативного розвитку [1].

Задача викладача – створити проблемну ситуацію, підштовхнути студентів до пошуку вирішення проблеми. Для цього новий теоретичний матеріал подається у формі проблемної задачі, яка обов'язково включає протиріччя, які необхідно діагностувати та вирішити.

Неабиякого значення має індивідуальний підхід та продуктивне педагогічне спілкування, яке необхідно враховувати при розробці завдань та плану занять, а також зважати на рівень підготовки та інтереси кожного студента.

Формування культури педагогічного спілкування у студентів потребує відповідної організації всього навчально-

виховного процесу. Важлива роль у розв'язанні цієї проблеми належить створенню діалогічних навчальних ситуацій, які містять досить широкі можливості для формування культурних цінностей, розвитку комунікативних умінь і навичок, вдосконалення мовленнєвого етикету і, отже, сприяє формуванню загальної культури вчителя і, зокрема, культури спілкування.

Література

1. Андрієвська В.В., Балл Г.О. та ін. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. - К.:1997.
2. Бахтин М.М. Проблема поэтики Достоевского. - М.: Советская Россия, 1979. - 318 с.
3. Буш Г. Диалогика и творчество. - Рига, 1984, - 318 с.
4. Бодалев А.А. Личность и общение: Избр. Труды,- М.: Педагогика, 1983. - 272с.
5. Ломов А.Ф. Проблема общения в психологии// Проблема общения в психологии / Под ред. А.Ф.Ломова. - М.: 1981. - С. 3-23.
6. Платон. Собрание сочинений: в 4 т. Т. 1. - М.: 1990. - 581с.
7. Процесс обучения в высшей школе: Учеб. Пособие/ Л.В.Кондрашова. - Кривой Рог, 2000. -218с.

Н.Д. Соловйова, Н.А. Ігнатюк

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ ДОРΟΣЛИМИ

В статье определены особенности развития внимания, памяти, мышления взрослых учащихся, предложена методика обучения активному лексическому минимуму по специальности. Работа над лексикой предполагает введение специального этапа запоминания лексического материала на основе приемов по развитию речевых механизмов.

Peculiarities of developing attention, memory and thinking of adult learners are determined in the article and new methods of teaching active lexical minimum are suggested. Work at lexics presupposes the introduction of a special stage of memorizing the

lexical material on the basis of techniques of the development of speech mechanisms.

Аналіз робіт, присвячених навчанню дорослих іноземній мові за спеціальністю, показує, що ці психологічні дослідження відносно нерівномірного розвитку психічних процесів, безпосередньо уваги, пам'яті, мислення, важливих для вивчення ІМ, враховуються недостатньою мірою. У наш час немає значущих методичних рекомендацій з навчання дорослих ІМ, розроблених з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей. Питання про потенціал здатності до навчання дорослої людини було поставлене і розроблене Б.Г.Ананьєвим [2] і отримало експериментальне відображення у працях Л.Н.Грановської, М.Д.Дворяшеної та ін. Однак, широкого залучення до практики викладання ІМ за спеціальністю ці дані до сьогодення не отримали. **Мета** статті – систематизувати результати досліджень закономірностей психофізіологічного розвитку дорослих учнів і, відповідно до особливостей розвитку пізнавальних процесів, запропонувати прийоми роботи з іншомовним навчальним матеріалом за спеціальністю. У дослідженнях, проведених під керівництвом Б.Г.Ананьєва, відзначається, що, починаючи з 34 років, рівень розвитку функції **уваги** поступово знижується, що свідчить про деяке послаблення довільної регуляції уваги у дорослих. При цьому знижені показники розвитку обсягу, переключення та вибірковості уваги. Концентрація та стійкість уваги функціонують на високому рівні протягом значного періоду зрілості без явних регресивних змін. При вивченні ІМ важливу роль відіграє **пам'ять** на основі трьох її процесів: запам'ятовування (введення інформації), збереження (утримання) та відображення. Досліджуваний вік (36-40 років) – це період низького розвитку вербального короткочасного та довготривалого запам'ятовування на слух. Вербальне короткочасне запам'ятовування за зоровою модальністю також стає нижчим, але це відбувається на 3-4 роки пізніше порівняно зі слуховою модальністю, і на період 36-40 років перепадає деякий підйом на зниженому рівні порівняно з 30-річними. Сильною стороною цього віку є короткочасне й довготривале образне охоплення і запам'ятовування. Вік з 18 до 40 років – це

сенситивний період розвитку образної пам'яті. Під впливом навчання і практичної діяльності відбувається подальший розвиток мислення. У розумовій діяльності дорослої людини спостерігається підсилення ролі образного й практичного мислення.

У методиці викладання ІМ у школі і вузі накопичено значний досвід з організації навчального процесу, відбору матеріалу, типології вправ, організації тренувань і практики, диференціації й індивідуалізації навчання та інших проблем, які при певній модифікації можна використовувати для навчання дорослих.

Складність проблеми при навчанні ІМ дорослих полягає в тому, що за порівняно короткий період необхідно сформувати комунікативну компетенцію для реалізації таких функцій: повідомити, запитати, сприйняти та зрозуміти інформацію з певної теми, запропонувати що-небудь, відреагувати на запитання, висловити оцінку, думку, почати розмову, підтримати розмову, завершити розмову, домовитись про щось. Реалізація зазначених функцій здійснюється з урахуванням специфіки професійної діяльності учнів. Завдання викладача полягає у створенні внутрішніх умов для продуктивної роботи, коли прийоми та форми роботи будуть спрямовані на активне використання пізнавальних можливостей дорослих учнів, на особливості конкретного віку.

Для цього потрібно привести у відповідність труднощі навчальних завдань з можливостями учня, зробити пропоновані завдання посильними. Це викличе в учнів бажання виконати доступне для них завдання, виявити активність і отримати бажаний результат.

Однією з властивостей мовленнєвої діяльності є мовленнєві механізми, що ґрунтуються на загальнофункціональних механізмах мислення, пам'яті, випереджаючого відбитку. „Приладження” мовленнєвого механізму, виробленого у рідній мові, до оперування новими засобами і способами формування і формулювання думки в процесі оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю має достатньо велику складність, котра, сама по собі, стихійно не долається учнем [1,139]. Подолати її можна лише за допомогою

спеціальних вправ, спрямованих на відпрацювання і „приладження” мовленнєвих механізмів до нових умов функціонування на базі мови, що вивчається. Цілеспрямований розвиток необхідних механізмів здійснюється на основі **вправ для збільшення об'єму оперативної пам'яті та розвитку імовірного прогнозування**. Це викликало необхідність введення в послідовність роботи над лексикою спеціального етапу, а, саме, етапу запам'ятовування лексичного матеріалу на основі прийомів по розвитку зазначених мовленнєвих механізмів.

Наведемо фрагмент з навчання активного лексичного мінімуму по темі „Виробництво клінкера”.

Робота проводиться у декілька етапів і розрахована на 4 години.

1. Знайомство з новою лексикою на основі тексту.
2. Запам'ятовування лексичного матеріалу.
3. Автоматизація на рівні слів, словосполучень і фраз.
4. Автоматизація на надфразовому рівні.

На етапі автоматизації володіння лексичним матеріалом доводиться до рівня навички.

1. Знайомство з новою лексикою на основі тексту.

подається опис схеми виробництва продукту, здійснюється знайомство учнів з контекстним значенням нових слів по темі. Нові слова виділяються голосом і супроводжуються наочністю. Потім учням пропонується текст у графічній формі, нові слова в якому підкреслені. Учні читають текст слідом за диктором.

The cement production can be divided into two main steps – clinker production and cement production. The clinker is **intermediate product** of cement production. It is produced from **limestone, clay, iron dust** by **mixing and burning**.

Limestone and clay are excavated in open pit mines. From **the quarry the raw material** is transported to **the integral open store**. The iron dust is delivered from steel factories. The raw material is dried in **the drum driers (heating drums)** and is moved to **the bins of the dosing block**. There are 6 bins in the dosing block. Here **the raw mixture** is prepared. Further the raw mixture is fed to **the raw mills**. The plant has two raw mills for drying and grinding

the raw mixture. The raw mixture is ground into a **fine powder (raw meal)**. The raw meal is delivered to **the blending and storage silos (raw meal silos)** and then into **the cyclone preheater** and **the rotary kiln**. At first it is heated to about 800-900 C. This process is called **calcination**. The material moves slowly down to **the burner** of the kiln. At a temperature of 1,450 C clinker is formed by burning. From the rotary kiln the clinker is moved to **the clinker cooler**. At the end of the clinker cooler **the hammer crusher** is installed. The crushed clinker is conveyed to the integral open store.

Розкривається значення нових слів. Способи семантизації: наочність, контекст, етимологічний аналіз слова, опора на рідну мову.

1. intermediate product	11. raw mixture
2. limestone, clay, iron dust	12. raw mill(s).
3. mixing	13. fine powder (raw meal)
4. burning	14. blending and storage silo(s) (raw meal silos)
5. quarry	15. cyclone preheater
6. raw material	16. rotary kiln
7. integral open store	17. calcination
8. drum drier(s) (heating drums).	18. burner
9. bin(s)	19. clinker cooler
10. dosing block	20. hammer crusher

2. Запам'ятовування лексичного матеріалу

Тренування на запам'ятовування лексичного матеріалу здійснюється при використанні прийомів для розвитку об'єму оперативної пам'яті й імовірного прогнозування [3].

А) Вправи для розвитку об'єму оперативної пам'яті

Об'єм оперативної пам'яті на початковому етапі навчання ІМ в учнів даної вікової категорії, за нашими даними, відзначається невеликими показниками (4-5 одиниць для слухової і 6-7 для зорової пам'яті). З огляду на те, що превалює зорова модальність, подачу й обробку навчального матеріалу доцільно проводити із зоровою опорою. Об'єм інформації для

запам'ятовування поступово збільшується і подається на матеріалі слів, фраз і тексту.

1) Вправи на рівні слів.

Учням пропонуються такі завдання:

1. Прочитайте слова, починаючи з найкоротших слів (clay, quarry, mixing, burning, bin, burner, calcination).
2. Прочитайте слова, які описують етап виробництва після оберткової печі (clinker cooler, hammer crusher).
3. Назвіть слова у порядку їх слідування у технологічному процесі.
4. Прочитайте лише ті слова, які описують будь-який процес (mixing, burning, crusher, dosing, cooler, cooling, crushing, heating, mixture, excavating, burner, delivering, preparing, drying, grinding, kiln, conveying, driers, intermediate)
5. Назвіть, яких слів не вистачає, щоб описати всі процеси (excavating, drying, grinding, conveying, crushing ...)

2) Вправи на рівні фраз.

1. Прочитайте слова і словосполучення, які стосуються обладнання з переробки сировини (drum driers (heating drums), dosing block, raw mills, blending and storage silos (raw meal silos), cyclone preheater, rotary kiln)
2. Прочитайте одне за одним усі подовжені речення: 2, 10, 11, 19.
3. Прочитайте 9 і 10 (12 і 13) речення, об'єднайте їх в одне складне речення за допомогою сполучника and і, замінивши raw mixture займенником it, відобразіть отримане речення.
4. Складіть із слів The, by burning, moves, at a temperature, slowly down, to the burner, when, of 1,450 C, clinker, material, is formed, of the kiln одне складне речення та відобразіть його.

3) Вправи на рівні тексту.

1. Прочитайте і запам'ятайте речення, в яких йде мова про сировину для виробництва клінкера (про сировинну муку, про випал). Відобразіть їх.

Далі проводиться тренування на запам'ятовування слів, словосполучень і речень на основі прийомів з розвитку механізмів імовірного прогнозування (частковий прояв випереджаючого відбитку). Пропонуються завдання для

засвоєння слів у певних сполученнях, які найчастіше зустрічаються у практиці спілкування з даної теми, для завершення фраз, прогнозування наступного (попереднього) речення, тощо. Навчання прогнозування проводиться на матеріалі слів, словосполучень і невеликих текстів.

Б) Вправи для розвитку механізму імовірного прогнозування.

1) Вправи на рівні слова.

1. Перекладіть слова, утворені із відомих елементів: mixing, burning, heating, dosing, grinding, blending, drier, heater, burner, crusher. При необхідності учням надається довідка про деякі афікси англійської мови.
2. Із поданих дієслів утворіть іменники за допомогою суфіксів -tion або -er (or): produce, excavate, prepare, calcine, form, install, convey, rotate.

2) Вправи на рівні словосполучень.

1. Закінчіть дані словосполучення: intermediate... iron... raw... integral... steel... heating... dosing... raw... storage... rotary... clinker...
2. Назвіть прикметники, які можуть передувати іменнику process.
3. Прочитайте ряд слів: limestone, raw material, raw meal, intermediate product. Із пропонувананих слів виберіть слово, яке вживається з усіма прочитаними словами: mixing, dosing, blending, drying. Відобразіть словосполучення.

3) Вправи на рівні речення або мікротемного висловлювання.

1. Закінчіть дані речення: The clinker is produced from; The raw material is dried in the drum driers (heating drums) and is moved to ...; The raw meal is delivered to the blending and storage silos (raw meal silos) and then into...; From the rotary kiln the clinker
2. Закінчіть речення, вказавши місце: Limestone and clay are excavated ...; The raw material is transported to...; The iron dust is delivered ...; The raw material is dried ...; The raw material is moved to ...; The raw mixture is prepared in ...; The raw mixture is fed to...; The raw meal is delivered to...; The

material moves slowly down to...; The clinker is moved to...;
The crushed clinker is conveyed to....

3. Автоматизація на рівні слів і словосполучень, фраз.

Це етап, на якому учні переходять від знання слів до „володіння” словами.

Автоматизація на рівні слів і словосполучень.

Виконуються питально-відповідні вправи, котрі передбачають лаконічні відповіді. Спочатку задаються загальні питання, що потребують позитивної відповіді, потім – альтернативні і, нарешті, спеціальні питання.

T: Is the raw material dried in the drum driers?

S: Yes. In the drum driers.

Автоматизація на рівні фраз.

Виконуються умовно-комунікативні вправи на імітацію, підстановку, трансформацію при наявності мовленнєвої задачі. Скажіть, що ви також це знаєте. (Імітація)

T: I know that clinker is produced from limestone, clay, iron dust by mixing and burning.

S: I also know that clinker is produced from limestone, clay, iron dust by mixing and burning.

Виправте мене, якщо я не права. (Підстановка)

T: I remember that clinker is produced from limestone and clay. Am I right?

S: You are right in a way. Clinker is produced from limestone, clay and iron dust by mixing and burning.

Уточніть місце, де це відбувається (куда направляється) (матеріал, місце). (Трансформація)

T: After the dosing block the raw mixture is fed to the raw mills.

S1: Where is the raw mixture fed to after the dosing block? S2: To the raw mills.

4. Автоматизація на надфразовому рівні.

Розвиток підготовленого монологічного і діалогічного мовлення на основі прочитаного тексту. При виконанні вправ широко використовуються зорові опори (схеми, картинки, тощо).

Вправи з розвитку підготовленого монологічного мовлення.

Tell your mate about clinker production using these prompts. Are the objects in the right order? Rearrange and describe the steps of production. Use the phrases: at first, then, besides, as I know, finally.

1. Quarry → 2. Rotary kiln → 3. Clinker cooler → 4. Raw mill → 5. Clinker silo → 6. Preheater → 7. Raw meal silos → 8. Drum driers → 9. Dosing block → 10. Open store.

Вправи з розвитку підготовленого діалогічного мовлення.

Пропонуються завдання на складання декількох однотипних діалогів, наприклад.

A customer has come to your plant. He is interested in clinker production. Give replies to all his questions. The following scheme may help you.

C: What ...?

You: It is ...

C: Where ...?

You: From the quarry the raw material is transported to the integral open store.

C: How many...?

You: There are 6 bins in the dosing block.

C: Wherethen?

You: The raw meal is delivered to the blending and storage silos (raw meal silos) and then into the cyclone preheater and the rotary kiln.

C: What ...?

You: Clinker is formed by burning at a temperature of 1,450° C.

Йде підготовка до роботи над непідготовленим мовленням у нових ситуаціях.

Результати роботи відповідно до зазначеної послідовності виявились позитивними. Цьому сприяло виконання вправ для розвитку механізмів мовлення, комунікативних вправ, поєднання навчання усного мовлення з навчанням читання, використання зорових опор. Запропоновані вправи не вичерпують усієї різноманітності варіантів роботи над конкретною темою при навчанні ІМ дорослої аудиторії.

Література

1. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М.: Рус. яз., 1989. – 219 с.

2. Развитие психофизиологических функций взрослых людей (средняя зрелость) / Под ред. Б.Г.Ананьева, Е.И.Степановой. М.: Педагогика, 1977. – 198 с.
3. Соловьева Н.Д. Индивидуализированное обучение устной иноязычной монологической речи по специальности в неязыковом вузе (2 этап, английский язык): Дис. ... канд. пед. наук. – К., 1990. – 253с.

С.О.Мелікова

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ

В статье рассматриваются педагогические условия индивидуализации профессионально-ориентированного обучения иностранных языков студентов неязыковых специальностей в высших педагогических учреждениях. Анализируется возможность эффективного обучения каждого студента.

The article deals with the pedagogical condition of individualization of the professional oriented training of students of non-linguistic specialities at higher educational establishments. The possibility of every student's effective training has been given.

Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті передбачає перехід до інноваційної гуманістичної освіти. Величезну роль у цьому процесі відведено особистості майбутнього вчителя, який повинен перебувати у стані постійного творчого пошуку, розвитку своєї індивідуальності. Необхідно, щоб такий творчий пошук, формування індивідуальності мали характер постійного професійно-педагогічного самовдосконалення, бажання проникнути у глибини майбутньої фахово-педагогічної діяльності, досягти в ній певних результатів. Лише за таких умов вища педагогічна школа може розраховувати на підготовку педагога-фахівця, здатного до творчої професійної діяльності.

Відповідно до визначеного актуалізується проблема індивідуалізації у вищій педагогічній школі. Формування